

Київський національний торговельно-економічний університет
Кафедра публічного управління та адміністрування

ВИПУСКНА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

РЕАЛІЗАЦІЯ ДЕРЖАВНИХ ПРОГРАМ ЕНЕРГОЗБЕРЕЖЕННЯ В УКРАЇНІ

Студента 3 курсу, 11с групи,
спеціальності 281 «Публічне
управління та адміністрування»
спеціалізації «Публічне
управління та адміністрування»

Пріхна
Тараса Івановича

Науковий керівник
канд. екон. наук, доцент

Дьяченко
Ольга Володимирівна

Гарант освітньої програми
канд. екон. наук, доцент

Головня
Юлія Ігорівна

Київ 2022

Київський національний торговельно-економічний університет

Факультет економіки, менеджменту та психології

Кафедра публічного управління та адміністрування

Освітній ступінь: бакалавр

Спеціальність: публічне управління та адміністрування

Спеціалізація: публічне управління та адміністрування

Затверджую

Зав. кафедри _____

«11» грудня 2021 р.

Завдання

на випускн кваліфікаційну роботу (проект) студентіві

Пріхну Тарасу Івановичу

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема випускної кваліфікаційної роботи (проекту): «РЕАЛІЗАЦІЯ ДЕРЖАВНИХ ПРОГРАМ ЕНЕРГОЗБЕРЕЖЕННЯ В УКРАЇНІ»
Затверджена наказом КНТЕУ від «10» грудня 2021 р. № 4082

2. Строк здачі студентом закінченого роботи (проекту): 24.01.2022

3. Цільова установка та вихідні дані до роботи (проекту)

Мета роботи (проекту): розроблення заходів удосконалення процесу реалізації державних програм енергозбереження в Україні.

Об'єкт дослідження: процес реалізації державних програм енергозбереження.

Предмет дослідження: теоретичні та практичні аспекти реалізації державних програм енергозбереження в Україні.

4. Зміст випускної кваліфікаційної роботи (проекту) (перелік питань за кожним розділом):

Вступ

РОЗДІЛ 1. ОЦІНЮВАННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНИХ ПРОГРАМ ЕНЕРГОЗБЕРЕЖЕННЯ В УКРАЇНІ

1.1. Сучасний стан енергозбереження в Україні

1.2. Оцінка ефективності реалізації державних програм енергозбереження в Україні

РОЗДІЛ 2. УДОСКОНАЛЕННЯ ПРОЦЕСУ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНИХ ПРОГРАМ ЕНЕРГОЗБЕРЕЖЕННЯ В УКРАЇНІ

2.1. Аналіз зарубіжного досвіду реалізації програм енергозбереження

2.2. Розроблення заходів удосконалення процесу реалізації державних програм енергозбереження в Україні

Висновки та пропозиції

Список використаних джерел

Додатки

5. Календарний план виконання роботи (проекту)

№ пор.	Назва етапів випускної кваліфікаційної роботи (проекту)	Строк виконання етапів роботи	
		за планом	фактично
1	2	3	4
1	Визначення напрямку дослідження та затвердження теми випускної кваліфікаційної роботи	До 10.12.2021	10.12.2021
2	Складання плану та підготовка індивідуального завдання для виконання випускної кваліфікаційної роботи	До 20.12.2021	20.12.2021
3	Представлення на рецензування науковому керівнику рукопису першого розділу випускної кваліфікаційної роботи	До 10.01.2022	10.01.2022
4	Представлення на рецензування науковому керівнику рукопису другого розділу випускної кваліфікаційної роботи	До 20.01.2022	20.01.2022
5	Представлення закінченої випускної кваліфікаційної роботи на кафедрі	До 21.01.2022	21.01.2022
6	Підготовка письмового відгуку на випускні кваліфікаційну роботу	До 22.01.2022	22.01.2022
7	Зовнішнє рецензування ВКР	До 22.01.2022	22.01.2022
8	Проведення попереднього захисту випускних кваліфікаційних робіт	21-23.01.2022	21-23.01.2022
10	Вирішення питання про допуск випускної кваліфікаційної роботи до захисту	До 25.01.2022	До 25.01.2022
11	Направлення випускної кваліфікаційної роботи із зовнішньою рецензією у ЕК для захисту	За графіком	За графіком

6. Дата видачі завдання «11» грудня 2021 р.

7. Науковий керівник випускної кваліфікаційної роботи (проекту)

Дьяченко О.В. _____
(підпис)

8. Гарант освітньої програми _____ Головня Ю.І.
(підпис)

9. Завдання прийняв до виконання студент _____ Пріхно Т.І.
(підпис)

10. Відгук наукового керівника випускної кваліфікаційної роботи (проекту):

Випускна кваліфікаційна робота Пріхна Т.І., яку подано на рецензію, виконана у повному обсязі у встановлений термін. Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків та пропозицій, списку використаних джерел, додатків.

Актуальність дослідження обумовлена тим, що економіка України залишається однією з найбільш енергоємних економік серед європейських країн, однак, має великий потенціал до енергоефективності та енергозбереження, що є одними із найважливіших пріоритетів соціально-економічного розвитку в глобальному, національному та регіональному вимірах.

Випускна кваліфікаційна робота виконана у повному обсязі, відповідно до завдань, з дотриманням всіх вимог, мету дослідження досягнуто.

З огляду на зазначене, представлена на рецензування робота Пріхна Тараса Івановича рекомендується до захисту з позитивною оцінкою.

Науковий керівник випускної кваліфікаційної роботи (проекту)
Дьяченко О.В. _____

(підпис, дата)

Відмітка про попередній захист Головня Юлія Ігорівна _____
(підпис, дата)

11. Висновок про випускну кваліфікаційну роботу (проект)

Випускна кваліфікаційна робота (проект) студента Пріхна Т.І. може бути допущена до захисту екзаменаційній комісії.

Гарант освітньої програми _____ Головня Юлія Ігорівна
(підпис)

Завідувач кафедри _____ Новікова Н.Л.
(підпис)

«25» січня 2022 р.

ЗМІСТ

ВСТУП

2

РОЗДІЛ 1. ОЦІНЮВАННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНИХ ПРОГРАМ ЕНЕРГОЗБЕРЕЖЕННЯ В УКРАЇНІ

3

6

1.1. Сучасний стан енергозбереження в Україні

6

1.2. Оцінка ефективності реалізації державних програм енергозбереження в Україні

13

РОЗДІЛ 2. УДОСКОНАЛЕННЯ ПРОЦЕСУ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНИХ ПРОГРАМ ЕНЕРГОЗБЕРЕЖЕННЯ В УКРАЇНІ

20

2.1. Аналіз зарубіжного досвіду реалізації програм енергозбереження

20

2.2. Розроблення заходів удосконалення процесу реалізації державних програм енергозбереження в Україні

28

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

35

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

38

ДОДАТКИ

44

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Із проголошення незалежності української держави і до сьогодні в Україні, з урахуванням переходу до ринкових умов господарювання та сучасного євроінтеграційного вектору розвитку держави, продовжує існувати гостра необхідність в активізації процесів енергозбереження та енергоефективності в усіх галузях вітчизняної економіки. Сьогодні економіка України залишається однією з найбільш енергоємних економік серед європейських країн, однак, має великий потенціал до енергоефективності та енергозбереження. Прагнучи покращити ситуацію у країні, підписавши Угоду про Асоціацію з Європейським Союзом, ставши членом Енергетичного Співтовариства та приєднавшись до концепції та цілей сталого розвитку Організації Об'єднаних Націй Україна взяла на себе низку міжнародних зобов'язань щодо впровадження механізмів енергоефективності та енергозбереження.

Енергоефективність та енергозбереження сьогодні є одними із найважливіших пріоритетів соціально-економічного розвитку в глобальному, національному та регіональному вимірах. Ефективна реалізація відповідної політики за цими напрямками дозволяє вирішувати як наявні гострі проблеми глобального масштабу (обмеженість запасів паливно-енергетичних ресурсів, зростаючий негативний вплив використання енергії на оточуюче природне середовище і пов'язані з цим кліматичні зміни), національного масштабу (досягнення відповідного рівня енергетичної безпеки та енергетичної незалежності, високого рівня конкурентоспроможності національної економіки тощо), так і проблеми регіонального розвитку (досягнення високого рівня соціально-економічного розвитку, зокрема, і за еколого-соціальними складовими, сталого економічного зростання).

Комплекс проблем, пов'язаних з підвищенням рівня енергоефективності та енергозбереження є предметом досліджень вчених різних галузей наукових знань: політологів, економістів, юристів, фахівців у галузі державного управління тощо. У контексті даного дослідження на увагу заслуговують роботи Беззуб І. [3], Купчак В. [7], Климчук О. [11], Бізонич Д. [12], Дзядижевич Ю. [20-22; 26; 41], Скриль В. [23; 32], Завербний А. [24], Брич В. [27], Биба В., Міняйленко І. [40], в яких комплексно висвітлено науково-організаційні засади політики енергозбереження та системи державного управління енергозбереженням; розглянуто питання енергетичної політики в умовах глобалізації, регіональної та галузевої політики енергоефективності та енергозбереження.

Комплексній розробці системи енергоефективності та енергозбереження в Україні присвячено велику кількість робіт, результати яких знайшли своє теоретико-практичне втілення у відповідних нормотворчих актах. Нормативно-правовою основою даного дослідження є Закон України «Про енергетичну ефективність» [1], Енергетична стратегія України на період до 2035 року "Безпека, енергоефективність, конкурентоспроможність" [2].

Відаючи належне вже існуючому науковому доробку, слід зазначити, що сучасні глобалізаційні й євроінтеграційні процеси та потреби українського суспільства зумовлюють необхідність подальшого усвідомлення кола саме сучасних проблем у сфері енергоефективності та енергозбереження загалом, та у галузі ЖКГ зокрема, й пошуку оптимальних шляхів їх вирішення. Все це і зумовило вибір теми дослідження, її актуальність і значення для теорії і практики публічного управління та адміністрування.

Метою дослідження є розроблення заходів удосконалення процесу реалізації державних програм енергозбереження в Україні.

Для досягнення зазначеної мети було вирішено такі завдання:

– досліджено сучасний стан енергозбереження в Україні;

- оцінено ефективність реалізації державних програм енергозбереження в Україні;
- проаналізовано зарубіжний досвід реалізації програм енергозбереження;
- розроблено заходи удосконалення процесу реалізації державних програм енергозбереження в Україні.

Об'єктом дослідження є процес реалізації державних програм енергозбереження.

Предметом дослідження є теоретичні та практичні аспекти реалізації державних програм енергозбереження в Україні.

У роботі використано такі **методи дослідження**: статистико-економічний, систематизації та узагальнення (для аналізу сучасного стану реалізації державних програм енергозбереження в Україні); системний та порівняльний аналіз (для оцінювання ефективності реалізації державних програм енергозбереження в Україні); аналізу та синтезу (для аналізу зарубіжного досвіду реалізації програм енергозбереження); абстрактно-логічний (для розроблення заходів удосконалення процесу реалізації державних програм енергозбереження в Україні) та ін.

Інформаційною базою дослідження є законодавство України, статистичні дані державних органів України та міжнародних організацій, дослідження вітчизняних і зарубіжних вчених, матеріали міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференцій, аналітичні огляди.

Структура та обсяг випускної кваліфікаційної роботи. Робота складається із вступу, двох розділів, висновків та пропозицій, списку використаних джерел з 46 найменувань, 1 додатку. Матеріали роботи містять 4 рисунки та 4 таблиці. Загальний обсяг роботи складає 46 сторінок, основної частини – 37 сторінок.

РОЗДІЛ 1

ОЦІНЮВАННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНИХ ПРОГРАМ ЕНЕРГОЗБЕРЕЖЕННЯ В УКРАЇНІ

1.1. Сучасний стан енергозбереження в Україні

Існуюча ситуація у світі характеризується постійно зростаючим дефіцитом енергетичних ресурсів. Від сфери публічного управління ця ситуація вимагає розробки та втілення нових підходів до вирішення низки проблем (економічних, екологічних, технічних, технологічних і т.п.), за яких мають чітко враховуватися енергетичні витрати у кожній галузі національної економіки, на всіх рівнях виробництва та реалізації товарів, робіт і послуг. Сьогодні продовжує спостерігатися недостатнє розкриття і використання потенціалу різних галузей вітчизняної економіки у сфері енергозбереження, що призводить до високого рівня ресурсних та енергетичних витрат.

За рахунок того, що Україна споживає більше 60–70 % імпортних енергоресурсів, вона є однією з енергозалежних країн Європи. Причиною цього є не тільки відсутність енергоресурсів, а й їх неефективне використання. Така ситуація може бути загрозою національній безпеці країни та національним інтересам. Отже, питання енергозбереження набувають особливої актуальності в умовах енергетичної кризи в країні [3; 4].

Сьогодні одним із основних документів, що має забезпечувати реалізацію політики у сфері енергозбереження в Україні є Енергетична стратегія України на період до 2035 року [2]. Відповідно до розпорядження Кабінету Міністрів України від 18 серпня 2017 р. № 605-р "Про схвалення Енергетичної стратегії України на період до 2035 року "Безпека, енергоефективність, конкурентоспроможність" дана стратегія є одним із основоположних документів, який окреслює стратегічні орієнтири розвитку паливно-енергетичного комплексу України на період до 2035 року. Стратегія ґрунтується на ефективній експлуатації власних енергетичних ресурсів;

модернізації інфраструктури ЖКГ; розширенні підходів до підвищення рівня енергоефективності його функціонування; сприянні ефективним ринковим реформам та якісному управлінню у цій сфері на державному та регіональному рівнях [5].

Згідно з Енергетичною стратегією України на період до 2035 року частка відновлювальних джерел енергії у загальному постачанні енергії повинна скласти не менше 12% на 2025 рік та 25% – до 2035 року. План розвитку відновлюваних джерел енергії за роками до 2050 року наведено у табл. 1.1.

Таблиця 1.1

**Встановлена потужність відновлювальних джерел енергії
(базовий сценарій), ГВт**

Види відновлювальних джерел енергії	Роки						
	2020	2025	2030	2035	2040	2045	2050
Малі ГЕС (до 10 МВт)	0,15	0,20	0,25	0,30	0,33	0,34	0,34
Вітрові електростанції	1,5	6,0	10,0	15,0	18,0	21,0	23,0
Фотоелектростанції	2,0	3,0	4,5	6,0	8,0	11,0	14,0
Геотермальна енергія	0,02	0,1	0,5	0,8	1,0	1,1	1,2
Біомаса	1,0	1,2	1,6	2,1	2,4	2,6	2,7
Усього	4,6	10,5	16,9	24,2	29,7	36,0	41,2

Джерело: [2].

Енергетична стратегія України на період до 2035 року як базовий документ державної енергетичної політики передбачає мінімізацію імпортової залежності за рахунок оптимізації внутрішнього споживання, доведення до максимуму власного видобутку різних типів палива, створення стратегічних резервів, диверсифікацію джерел і шляхів постачання енергоресурсів та захист критично важливої енергетичної інфраструктури [6].

Загальнодержавна ситуація у сфері енергоефективності та енергозбереження залежить від відповідної ситуації у регіонах країни. Ефективність використання енергетичних ресурсів у кожному регіоні України у зв'язку з різноманітністю їх природно-кліматичних і енергетичних умов, історично сформованою неоднорідністю соціально-економічного

простору, яка посилилася у період становлення ринкових відносин, істотно розрізняється. Як наслідок цього, у регіонах формуються власні енергоекономічні проблеми. Гарантією стабільного їх вирішення у сучасних умовах стає проведення активної регіональної політики у сфері енергоефективності та енергозбереження, що враховує територіальні умови і українську специфіку формування та освоєння потенціалу енергоефективності та енергозбереження [7].

Однією із проблемних галузей національної економіки у питаннях енергоефективності та енергозабезпечення залишається сьогодні житлово-комунальне господарство, що характеризується непомірною енерговитратністю. Відповідно до статистичних даних, загальні витрати енергоресурсів у цій галузі у 1,5-2 рази вищі, ніж у більшості європейських країн [8], що засвідчує про необхідність зміни даної ситуації.

Отже, з'ясування і чітке усвідомлення ситуації у сфері енергоефективності та енергозбереження у регіональному вимірі саме сучасної України, виважена та науково обґрунтована державна і регіональна політика підвищення енергоефективності та енергозбереження, пошук оптимальних шляхів її досягнення та реалізації дадуть змогу зменшити залежність від споживання паливно-енергетичних ресурсів, підвищити конкурентоздатність галузей вітчизняної економіки та забезпечити її сталий розвиток, що, у кінцевому підсумку, є запорукою підвищення загального добробуту населення країни [9].

21 жовтня 2021 року Президентом України було підписано Закон України «Про енергетичну ефективність», який визначає механізми допомоги центральним і місцевим органам влади щодо підвищення енергозбереження при виробництві, транспортуванні, передачі, розподілі, забезпеченні та потребі енергії. Закон спрямований на ефективне використання паливно-енергетичних ресурсів в Україні, раціональне використання коштів державних і місцевих бюджетів, які направляються на компенсацію витрат, пов'язаних з використанням енергетичних ресурсів.

Закон України «Про енергетичну ефективність» встановлює вимоги до екодизайну продукції, пов'язаної з енергоспоживанням; впроваджує інтелектуальні системи обліку та енергозбереження в будівлях центральних органів виконавчої влади; регулює діяльність енергоаудиту, визначаючи порядок та особливості кваліфікації енергоаудиту, порядок його проведення.

Енергозбереження визнане в Україні одним із головних напрямів державної політики. Слід відзначити, що політика енергозбереження – це комплекс довготермінових організаційно-правових заходів з підвищення ефективності використання паливно-енергетичних ресурсів (ПЕР) у економіці країни на основі зростання коефіцієнта корисного використання енергії та скорочення втрат кінцевої енергії при задоволенні відповідних обсягів суспільних потреб; заміщення високовартісних і обмежених за ресурсним потенціалом енергоносіїв більш дешевими, необмеженими та відновлюваними; здійснення дієвої структурної перебудови господарсько-виробничих комплексів при якнайширшому врахуванні екологічних аспектів. Процес енергозбереження є особливим напрямом функціонування суб'єктів і об'єктів господарювання, що характеризує інтенсифікацію розширеного відтворення в економіці, поділяючись на прямі та непрямі методи (табл. 1.2).

Таблиця 1.2

Характеристика основних методів реалізації політики енергозбереження

Пряма економія ПЕР	Непряма економія ПЕР
1. Зменшення втрат енергії на всіх етапах її виробництва, перетворення та споживання	1. Підвищення якості продукції відповідно до світових стандартів (сертифікація)
2. Удосконалення організаційно-управлінських факторів виробництва	2. Зменшення матеріаломісткості продукції та енергоємності ВВП
3. Підвищення ефективності використання вторинних енергетичних ресурсів	3. Використання нових більш дешевих матеріалів, сировини, енергоносіїв тощо
4. Запровадження заходів із інтенсивного енергозбереження (розвиток інноваційних технологій)	4. Екологізація виробництва на засадах сталого розвитку економіки

Джерело: [10].

Пріоритетними напрямками реалізації потенціалу енергозбереження в Україні є технологічна та структурна перебудова економіки та соціальної сфери країни, які за рахунок комплексного функціонування нормативно-правових, економічних і адміністративних механізмів зумовлюють збільшення обсягів енергозбереження та зростання показників енергоефективності [10]. Функціонування паливно-енергетичного комплексу України та державна політика запровадження енергозбереження, насамперед, складається з двох основних факторів – технічного та структурного (табл. 1.3).

Таблиця 1.3

Характеристика загального потенціалу енергозбереження в Україні

Складові енергозбереження	Рік			
	2020	прогноз		
		2025	2030	2035
Енергозбереження, млн т у. п.				
Технічний фактор	66,36	109,81	137,47	198,06
Структурний фактор	7,94	25,30	54,37	120,30
Разом	74,30	135,11	191,84	318,36
Паливо, млн т у. п.				
Технічний фактор	42,85	71,28	95,38	128,42
Структурний фактор	6,08	20,00	45,31	102,88
Разом	48,93	91,28	140,69	231,30
Електроенергія, млрд кВт/млн т у. п.				
Технічний фактор	44,37/15,75	70,99/24,84	72,45/24,63	108,72/35,88
Структурний фактор	2,65/0,94	7,88/2,76	13,79/4,69	27,90/9,21
Разом	47,02/16,69	78,87/27,6	86,24/29,32	136,62/45,09
Теплоенергія, млн Гкал/млн т у. п.				
Технічний фактор	48,28/7,76	86,24/13,69	112,62/17,46	231,87/33,76
Структурний фактор	5,71/0,92	16,00/2,54	28,18/4,37	56,41/8,21
Разом	53,99/8,68	102,24/16,23	140,80/21,83	288,28/41,97
Капітальні вкладення, млрд грн				
Технічний фактор	30,6	53,7	69,0	102,3
Структурний фактор	–	–	–	–
Разом	30,6	53,7	69,0	102,3

Джерело: [10].

Технічний фактор – це технічний (технологічний) стан і рівень обладнання та устаткування, що впливає на обсяги споживання енергоресурсів у процесі виробництва товарів або послуг. Технічна (технологічна) складова енергозбереження включає: підвищення рівня ефективності виробництва (видобутку), перетворення, транспортування та споживання енергоресурсів і відповідне зниження енергоємності продукції, а також надання послуг за рахунок впровадження новітніх енергоефективних технологій і енергозберезувальних заходів [11].

Структурний фактор можна визначити як комплексний вплив структурних змін галузевої або міжгалузевої діяльності на обсяги споживання палива та енергії. Структурна складова включає такі чинники: зміна макроекономічних пропорцій у економіці для зменшення енергоспоживання; скорочення частки енергоємних галузей і виробництв промисловості та транспорту через розвиток наукоємних виробництв з низькою енерго- та матеріалоємністю [11].

За даними табл. 1.3 потенціал енергозбереження за рахунок об'єднання технічного та структурного факторів у економіці України у 2035 р. за базовим сценарієм розвитку економіки та її основних сфер складатиме 318,36 млн т у. п., у тому числі з урахуванням: галузевого технічного фактора – 175,93 млн т у. п., міжгалузевого технічного фактора – 22,13 млн т у. п., галузевого структурного фактора – 61,65 млн т у. п. і міжгалузевого структурного фактора – 58,65 млн т у. п. [7].

Отже, у структурі потенціалу енергозбереження України основна частка припадає на галузевий технічний фактор, який становить 175,93 млн т у. п. (55,3%) (рис. 1.1).

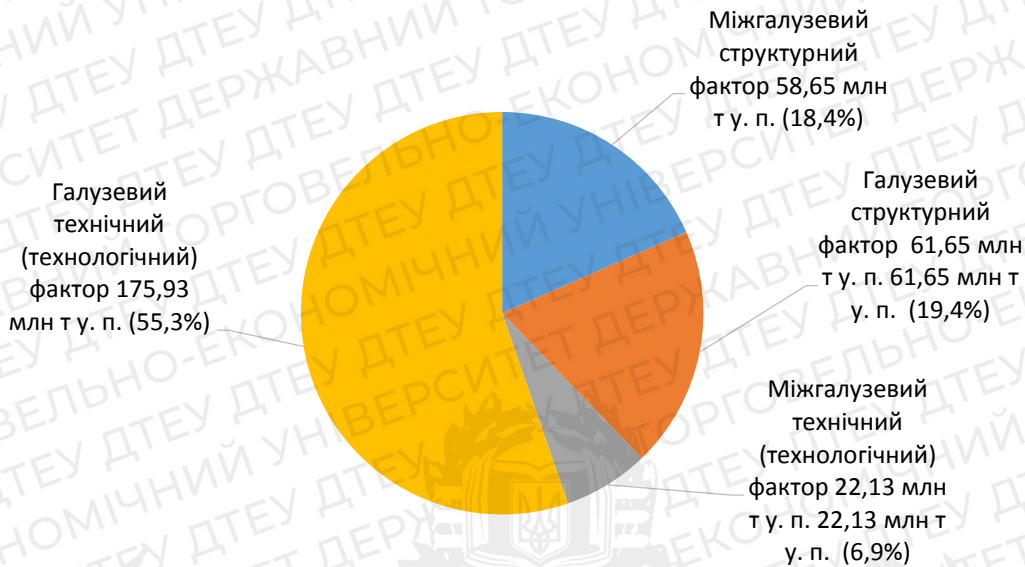

Рис. 1.1. Структурна характеристика загального потенціалу енергозбереження України (прогноз на 2035 р.)

Джерело: побудовано на основі [7].

Ключову роль у енергозбереженні України відіграє технологічна перебудова економіки та соціальної сфери, що пов'язано із якнайшвидшою заміною фізично зношеного та морально застарілого обладнання, припиненням серійного випуску продукції з високими показниками витрати енергії, а також упровадженням у виробництво інноваційних ресурсозберігаючих технологій. За рахунок запровадження структурного та технологічного видів енергозбереження потрібно досягти зниження енергоемності валового внутрішнього продукту щонайменше у 2 рази [12].

Водночас структурний фактор, як складову потенціалу національного енергозбереження, в основному вичерпано. Для зниження енергоемності ВВП необхідно невідкладно задіяти технологічний фактор потенціалу енергозбереження. У разі нежиття кардинальних заходів відставання показників енергоефективності економіки України від показників розвинутих країн стане хронічним. Це, своєю чергою, значно ускладнить у коротко- та середньостроковій перспективі зростання конкурентоздатності вітчизняної продукції на світових ринках [11].

1.2. Оцінка ефективності реалізації державних програм енергозбереження в Україні

З урахуванням процесів євроінтеграції, останніми роками здійснено низку реформаторських кроків у сфері енергоефективності та енергозбереження у різних галузях вітчизняної економіки, зокрема і у найбільш енергоємній галузі житлово-комунального господарства.

Реформа енергоефективності є однією з пріоритетних реформ України, яка була, зокрема, передбачена Коаліційною угодою ще у 2014 році. Крім того, Україна взяла на себе зобов'язання щодо її виконання у відповідності до Директив Європейського Союзу, вступивши до Енергетичного Співтовариства та підписавши Угоду про Асоціацію з Європейським Союзом. Підвищення енергоефективності є необхідним елементом для зростання енергонезалежності країни та скорочення енергоємності економіки. Наразі показник енергоємності валового внутрішнього продукту за паритетом купівельної спроможності в Україні вдвічі вище ніж у більшості країн Європи. За останні роки був досягнутий значений прогрес у впровадженні реформи (особливо у секторі житлових будинків): прийнято важливі закони, підзаконні акти тощо. Однак більшість роботи з імплементації ще попереду. Реформа енергоефективності активно підтримується міжнародним співтовариством, зокрема Європейською Комісією, Світовим банком, Урядом Німеччини та іншими партнерами, які надають як технічну допомогу, так і співфінансують впровадження конкретних енергоефективних проектів [13].

Державна цільова економічна програма енергоефективності і розвитку сфери виробництва енергоносіїв із відновлюваних джерел енергії та альтернативних видів палива на 2010-2021 роки (далі – Державна програма, програма «теплих кредитів»), що затверджена постановою КМУ №243 від 1 березня 2010 року, була розроблена з метою створення умов для наближення енергоємності валового внутрішнього продукту України до рівня розвинутих

країн та стандартів Європейського Союзу, підвищення ефективності використання паливно-енергетичних ресурсів і посилення конкурентоспроможності національної економіки [14].

Умовами Державної програми передбачено відшкодування частини суми кредиту, залученого громадянами (індивідуальні домогосподарства) та ОСББ/ЖБК на придбання енергоефективного обладнання та матеріалів [14]:

- 20% - для придбання негазових та неелектричних котлів (фізичні особи) (35% - для субсидіантів);
- 35% - для придбання енергоефективного обладнання та/або матеріалів індивідуальними домогосподарствами (приватні будинки)
- 40-70% (в залежності від кількості мешканців-субсидіантів) – для ОСББ/ЖБК.

Для участі у Державній програмі учасникам необхідно обрати бажані енергоефективні заходи, та отримати кредит в одному із уповноважених банків для придбання необхідного обладнання та/або матеріалів. Тарифи банків за теплими кредитами наведено у табл. 1.4.

Після впровадження обраних заходів документи про завершеність робіт (наприклад акти виконаних робіт) надаються позичальником в банк. Банк в свою чергу раз на місяць формує зведені реєстри таких позичальників, які мають право на отримання відшкодування і передає Держенергоефективності для проведення власне відшкодування. Сума відшкодування перераховується в банк у рахунок автоматичного погашення відповідної частини заборгованості по тілу кредиту, або ж на звичайний поточний рахунок клієнта. Важливим елементом механізму є повна відсутність взаємодії громадян із державними органами, що, в свою чергу, знижує бюрократичне навантаження та корупційні ризики. Водночас Держенергоефективності надає постійну інформаційну підтримку учасникам Державної програми, надає письмові, телефонні, онлайн консультації з питань, що стосуються її роботи [15].

Проте скористатися програми кредитування «Теплий дім» можуть лише власники індивідуальних одно- та двоквартирних будинків.

Таблиця 1.4

Тарифи банків за програмами енергозбереження

Умови	Банк		
	Ощадбанк	Укргазбанк	Укрексімбанк
Назва програми кредитування	Ощадний дім	Тепла оселя	Теплі кредити
Строк кредитування	1-3 роки	до 3-х років	до 3-х років
Мінімальна сума, грн	1 000	1 000	5 000
Максимальна сума, грн	50 000	50 000	50 000
Періодичність погашення	щомісячно	щомісячно	щомісячно
Схема погашення	з поступовим зменшенням платежів або рівними платежами/ануїтет	рівними платежами/ануїтет	
Мінімальний аванс	10%	10%	10%
Відсоток річних	17,99%	19,90%	20,00%
Можливість зниження ставки		до 7,5% при купівлі обладнання та матеріалів у партнерів банку	
Тип ставки	фіксована	фіксована	фіксована
Комісія за видачу	4,99%	4,50%	3,00%
Переказ коштів	–	0.50%	1.00%
Відкриття рахунку, грн	–	100	250
Абонплата за рахунком	–	–	–
Страховка, грн	1 400	500	–
Вік позичальника	21-65 років	21-65 років	21-65 років

Джерело: складено автором за [15; 16].

Мешканцям багатоквартирних будинків потрібно шукати інші джерела фінансування. Наприклад, із 2019 р. діє державна програма «Енергодім», яка дозволяє ОСББ відшкодовувати витрати на комплексне підвищення енергоефективності житла. Важливо, що для отримання кредиту необхідно надати довідку про доходи. Це означає, що скористатися послугою кредитування можуть лише особи, які мають офіційне працевлаштування, пенсіонери або СПД.

Протягом останніх 5 років Державна програма користується стабільно високим попитом у громадян. Так, за 2014-2020 рр. понад 853 тис.

українських родин інвестували в енергоефективність власного житла близько 8,7 млрд. грн [14]:

- 26 656 кредитів сумою 534,7 млн. грн – на заміну котлів фізичними особами;
- 303 586 кредитів сумою 6232,7 млн. грн – на енергоефективні заходи для фізичних осіб;
- 6 541 кредитів сумою 1732,5 млн. грн – для стимулювання ОСББ/ЖБК.

Оціночна економія домогосподарствами, отримана внаслідок реалізації заходів Державної програми у 2014-2020 роках, складає близько 460 млн. м³ газу щороку. Учасники Державної програми отримали понад 3,3 млрд. грн безповоротної допомоги від держави в рамках її роботи.

У 2020 р. на реалізацію Державної програми було виділено Державним бюджетом 400 млн грн [14]:

- 202 млн грн – на утеплення індивідуального житла;
- 190 млн грн – для ОСББ/ЖБК;
- 7,7 млн грн – на встановлення твердопаливних котлів.

У 2020 р., як і в попередні роки, спостерігався високий попит на програму з боку населення та ОСББ. Понад 113 тис. українських родин інвестували в енергоефективність власного житла близько 1,2 млрд. грн [14]:

- 735 кредитів сумою 28,5 млн. грн – на заміну котлів фізичними особами;
- 16 484 кредитів сумою 616,8 млн. грн – на енергоефективні заходи для фізичних осіб;
- 1 199 кредитів сумою 390,9 млн. грн – для стимулювання ОСББ/ЖБК.

Учасники Програми отримали понад майже 383,7 млн. грн безповоротної допомоги від держави в рамках Державної програми за 2020 рік [14].

Структуру енергоефективних заходів, якими скористалися ОСББ, наведено на рис. 1.2.

За останній опалювальний сезон економія теплової енергії серед ОСББ - учасників Державної програми склала 23,3% [14].

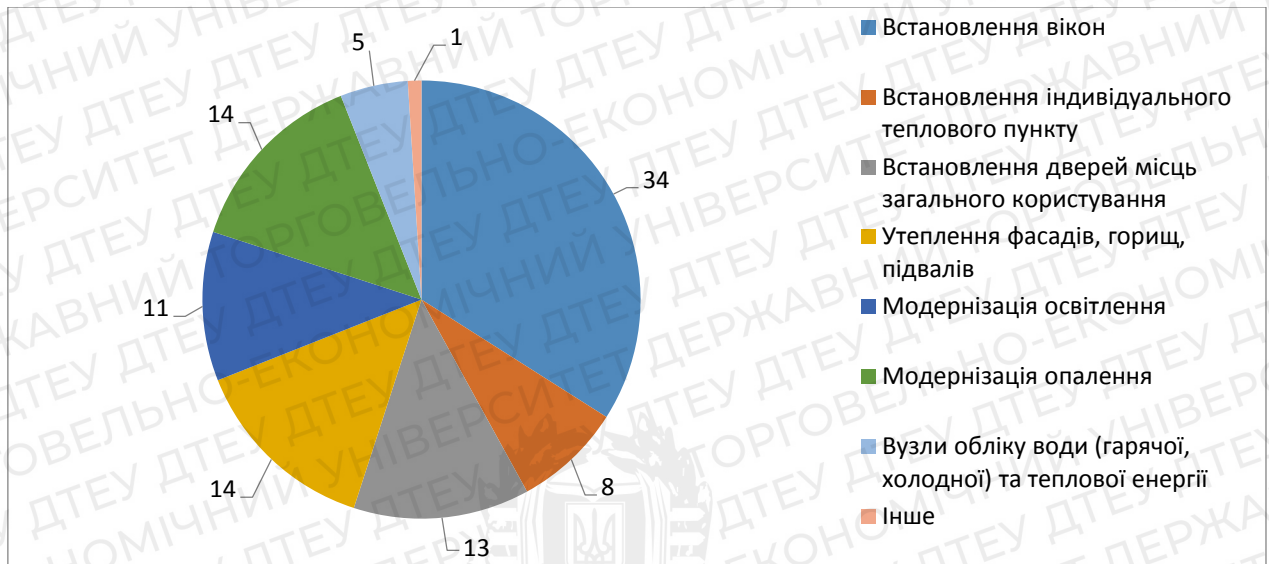

Рис. 1.2. Структура енергоефективних заходів ОСББ, 2020 р., %

Джерело: складено автором за [14]

Збільшена економія пояснюється комплексністю вже проведених заходів (53% ОСББ скористалися програмою 2 і більше разів) та збільшенням кількості більш ефективного заходу – утеплення [14].

Структуру енергоефективних заходів, якими скористалися ОСББ, наведено на рис. 1.3.

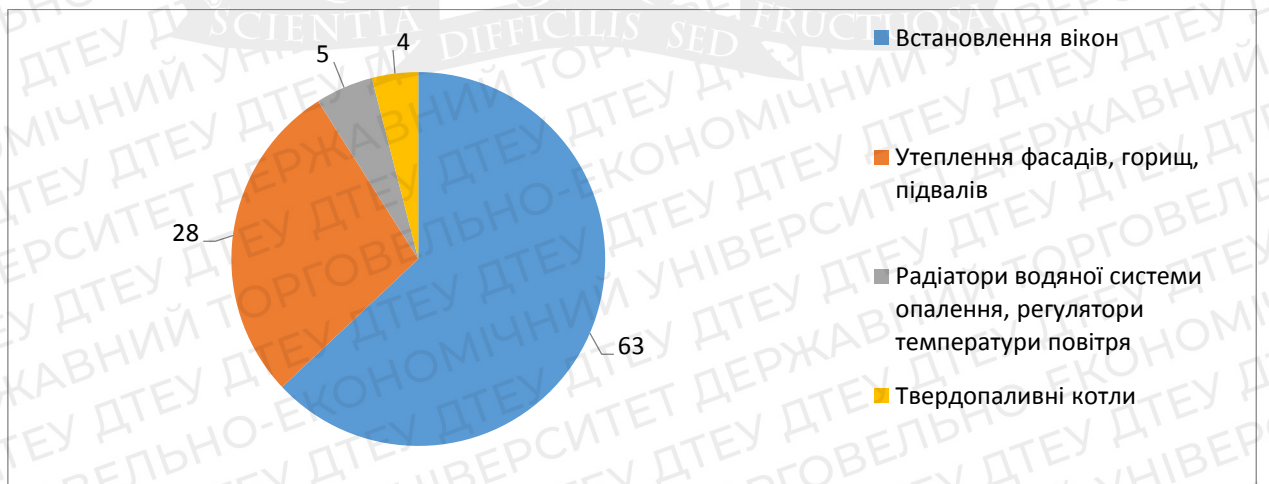

Рис. 1.3. Структура енергоефективних заходів фізичних осіб, 2020 р., %

Джерело: складено автором за [14]

Результативні показники бюджетної програми та аналіз їх виконання у 2020 році наведено у дод. А. Розглянемо причини розбіжностей між фактичними та затвердженими результативними показниками.

Так, зменшення кількості осіб, якими придбано енергоефективні продукти (дод. А, табл. А1), викликано збільшенням середньої суми кредиту внаслідок інфляції (на котли з використанням будь-яких видів палива та енергії (крім природного газу та електроенергії) – на 88,04%; на енергоефективне обладнання та/або матеріали – на 100,9%; на енергоефективні заходи – на 68,5%). Також на зменшення вплинули ринкові чинники та коливань попиту.

За показником «ефективність» (дод. А, табл. А2) збільшення середньої суми кредиту на продуктів енергоефективності, а також зменшення кількості субсидіантів у загальній кількості позичальників (на 91,8% порівняно з 2019 р.) призвело до збільшення обсягу відшкодування державою частини сум кредитів, збільшення обсягу залучених кредитів на 1 грн державних коштів, реалізації ОСББ/ЖБК більш вартісних, комплексних проектів енергомодернізації.

За показником «якість» (дод. А, табл. А3) економія природного газу на 3,2% для осіб та 13,3% для об'єднань співвласників багатоквартирних будинків відбулася за рахунок здійснення частиною позичальників двох та більше заходів в рамках Програми (наприклад, 52,9% ОСББ скористались програмою декілька разів), а також збільшенням випадків повної відмови від використання природного газу для опалення.

За результатами вибіркового опитування учасників Державної програми, що проводилося у 2020 р., 98,5% учасників відповіли, що вважають її ефективною і потрібною, а досвід участі оцінили як позитивний. Проте 1,5% позичальників були незадоволені Програмою через її нестабільність функціонування та малу суму відшкодування. 36,3% фізичних осіб-позичальників та 52,9% ОСББ скористались нею більше 2 разів, а 85,5% фізичних осіб-позичальників та 100% ОСББ хочуть скористатись ще раз [14].

Також респонденти опитування надали дані щодо споживання теплової енергії, що дало змогу порівняти зміни споживання послуг з тепlopостачання (рис. 1.4).

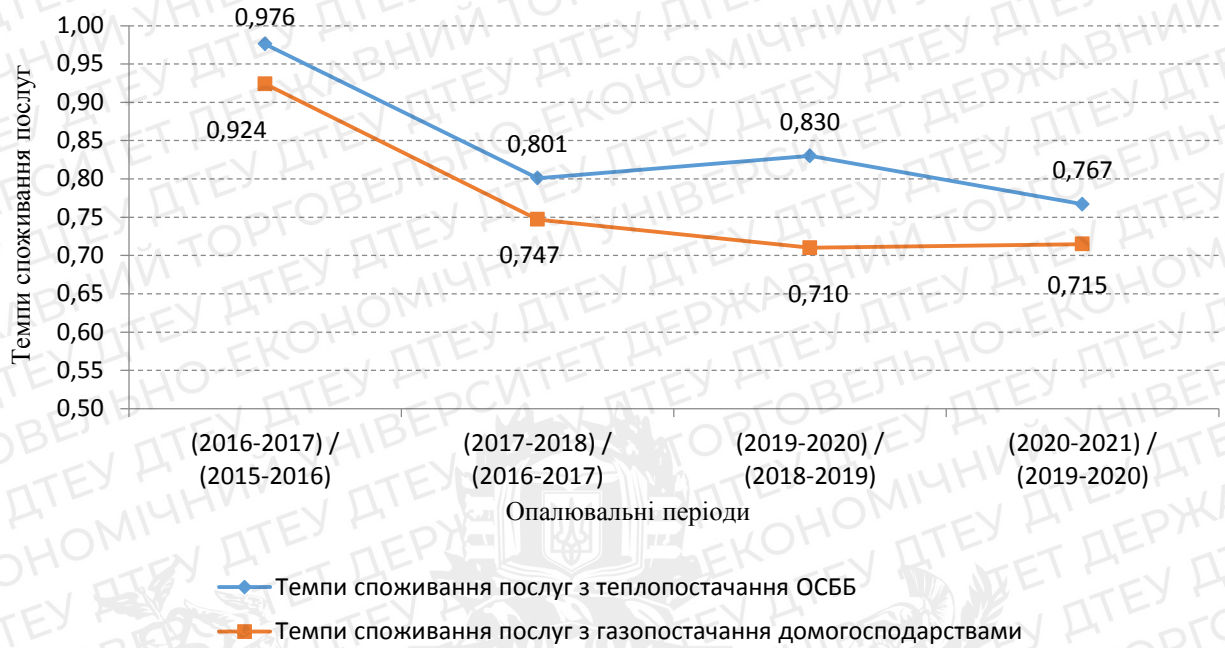

Рис. 1.4. Динаміка темпів споживання послуг з теплопостачання ОСББ та з газопостачання домогосподарствами в опалювальні періоди, 2015-2020

Джерело: складено автором за [14].

Так, за час дії Програми ОСББ щорічно економили в середньому 20,8% теплової енергії, домогосподарства – 29,5% природного газу.

Після підписання у 2014 році Угоди про асоціацію з ЄС та членства в Європейському енергетичному співтоваристві, Україна взяла на себе зобов'язання щодо проведення важливих енергетичних реформ. Директиви Європейського Союзу стосовно енергетики повинні й надалі поступово впроваджуватись у національне законодавство. Процес реформування вже має перші результати, наприклад: прийнято закон щодо діяльності енергосервісних компаній, закон про енергоефективність у будівлях тощо. Проте, досі цей процес просувався дуже повільно: майже всі терміни реалізації часткових реформ вже перевищені на кілька років, нормативні акти та інші правові норми, необхідні для впровадження нових законів, приймаються фрагментарно. Інституційні обов'язки незрозумілі, а працівники органів влади не мають досвіду та ноу-хау для просування процесів реформ [17].

РОЗДІЛ 2

УДОСКОНАЛЕННЯ ПРОЦЕСУ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНИХ ПРОГРАМ ЕНЕРГОЗБЕРЕЖЕННЯ В УКРАЇНІ

2.1. Аналіз зарубіжного досвіду реалізації програм енергозбереження

У країнах ЄС, Канади та США наприкінці ХХ століття було проведено активну державну політику щодо енергозбереження. Це дозволило їм зекономити більше 40% паливно-енергетичних ресурсів. Міністерством енергетики США у 1992 році був розроблений комплексний документ Energy Act, який висвітлює основні проблеми енергозбереження та шляхи їх вирішення [18].

У розвинених країнах світу основним елементом ефективного механізму управління енергозбереженням є адміністративне управління, яке охоплює: маркування, сертифікацію, стандартизацію, нормування, заборону на застосування певної техніки та технологій [19].

З метою досягнення мети енергозбереження в провідних країнах світу успішно застосовують низку економічних інструментів, а саме [23; 37; 40]:

- диференціювання податкового навантаження;
- бюджетне та позабюджетне фінансування заходів із енергозбереження;
- пільгове кредитування;
- державні закупівлі;
- диференціювання тарифів і цін на енергоресурси та енергоефективну продукцію;
- фінансові інструменти та передача прав власності.

У Великій Британії найбільш ефективною програмою з енергозбереження в промисловості є Energy Savings Opportunity Scheme, яка

передбачає надання консультацій керівникам підприємств щодо прийняття ефективних управлінських рішень із енергозбереження. Вона впроваджується завдяки підтримці державного департаменту енергетики та кліматичних змін Сполученого Королівства Великої Британії та Північної Ірландії та закінчується в 2030 році. Щорічно до цієї програми приєднуються 4400–6600 промислових підприємств [20].

Державний департамент енергетики США успішно реалізує комплекс програм, які охоплюють проведення енергетичного аудиту, спеціальне навчання енергоменеджерів промислових підприємств і застосування економічних механізмів стимулювання щодо дотримання стандартів ISO. Впровадження цих заходів на великому підприємстві дає можливість зекономити 1,2 млн дол. США [21].

У провідних країнах світу ефективність менеджменту з енергозбереження досягається шляхом використання циклу Шухарта–Демінга, який дозволяє динамічно удосконалювати систему управління енергозбереження [22]. Використовуючи досвід країн ЄС і передових країн світу у сфері ефективного використання енергетичних ресурсів, можна суттєво зменшити енергоємність продукції [23].

У промислово-розвинених країнах світу спостерігається зростання енергетичного сектора в структурі національної економіки, оскільки постійне зростання цін на нафту та природний газ призводить до енергетичної залежності від країн-експортерів. Зокрема, Німеччина цю проблему вирішує шляхом енергозбереження та застосування змішаної системи енергозабезпечення. Необхідно зазначити, що впровадження альтернативних видів енергії у виробництво фінансується державою [24].

Енергетична Стратегія Німеччини, яка розроблена до 2050 року, передбачає повну відмову від використання атомної енергії шляхом поступової зупинки найстаріших АЕС. Енергетичною Стратегією країни визначено, що відновлювані джерела енергії є основною складовою структури енергопостачання до 2050 року. Впровадження відновлюваних

джерел енергії у виробництво постійно зростає. Наприклад, частка відновлюваних джерел енергії у споживанні електроенергії в Німеччині в 2010 році становила 20%, а в 2030 році досягне 50%. Передбачають, що в 2050 році цей показник зросте до 80%. Водночас будуть розроблені законодавчі механізми стимулювання розвитку відновлюваних джерел енергії та підвищення енергоефективності [25].

Однією з найощадливіших країн ЄС є Австрія. Її промисловість дає приблизно 24% валового національного продукту, при цьому споживає майже 30% електроенергії. Необхідно зазначити, що промисловість країни складається в основному із середніх і малих підприємств, які мають державну підтримку. Держава через спеціальний банк виділяє федеральні субсидії для фінансування комунальних екологічних інвестицій та консалтингових проектів. Виділені кошти розподіляються підприємствам на охорону довкілля та енергозбереження (25%), на устаткування для ТЕЦ до 20% та на утеплення старих будинків від 25% до 30% [26].

У розвинених країнах застосовують різні підходи щодо управління коштами підприємств енергетичного сектору. Зокрема, в Швеції уряд стимулює використання відновлюваних джерел енергії шляхом звільнення підприємств від енергетичного податку терміном на 5 років, надання субсидій для утеплення старих будинків і спрощення одержання дозволів на будівництво вітрових електростанцій. Водночас держава використовує і адміністративні методи управління. Вона застосовує податки, дотації, субсидії, торгує квотами та електричними сертифікатами. Шведська енергетика за допомогою теплових насосів потужністю до 40 кВт забезпечує централізоване опалення й охолодження багатоквартирних будинків. Сировиною є потенціал Землі та води. Теплові насоси енергоефективні й не забруднюють довкілля. У Швеції експлуатуються більше 500 тис. теплових насосів [27]. Необхідно зазначити, що в 2015 році уряд Швеції прийняв постанову про те, що країна повинна відмовитися від викопних видів палива. Для цього державою були виділені значні кошти, а саме: для впровадження

сонячної енергетики на період 2017–2019 рр. було виділено 390 млн крон на рік; для дослідження енергозберігаючих технологій передбачено 50 млн крон і 10 млн крон на «розумні мережі». Значні кошти заплановані також на модернізацію житлових будівель і підвищення їх енергоефективності (1 млрд крон). З метою розвитку «зеленого» транспорту були виділені кошти на субсидії та інвестиції [28].

Починаючи з 80-х років минулого століття, найважливішим напрямом у політиці уряду США був енергетичний. Великим компаніям були надані пільгові умови і тарифні вилучення при транспортуванні нафти. Уряд звільнив нафтові компанії від тимчасово діючого податку на надприбутки. З метою заохочення впровадження заходів економії енергії в промисловості державою були виділені інвестиційні субсидії, прямі або непрямі відсоткові надбавки, амортизаційні знижки та ін. Ефект від реалізації заходів щодо економії енергії в промисловості склав 10–15%, на транспорті 10–20%, а в житлово-побутовому та торговельному секторах – 40–50% [29]. Необхідно зазначити, що в 2014 році Президент США запропонував «Всеосяжну Енергетичну Стратегію», яка передбачає розвиток відновлюваних джерел енергії. Планується в три рази збільшити обсяги виробництва електроенергії з відновлюваних джерел енергії. Викиди парникових газів на електростанціях США в 2030 році зменшаться на 32%. З 1992 року в США діє програма Energy Star, яка розроблена Агентством охорони довкілля та Міністерством енергетики. У штаті Коннектикут успішно діє програма, яка підтримує енергоефективний бізнес. Власникам бізнесу, які підвищують енергоефективність свого підприємства, енергозбутові компанії надають суттєву знижку, а також безвідсотковий кредит для впровадження нових енергоощадних технологій [30; 31].

Енергетична політика США здійснюється відповідно до законів про енергетику (2005–2007 рр.), у яких передбачено надання податкових пільг і гарантій за кредитами для виробництва енергії різних видів, проведення робіт із енергозбереження в своїх будинках, а також для впровадження

інноваційних технологій, які забезпечують зменшення викидів парникових газів, розвиток біопалива та відновлюваних джерел енергії [32].

Одним із важливих завдань, яке розв'язує Міністерство енергетики США, є реалізація національної енергетичної політики та вирішення низки невідкладних енергетичних проблем, а саме: вплив високих цін на енергоносії, захист довкілля, збільшення внутрішніх поставок енергоносіїв, підвищення енергозбереження й енергоефективності, збільшення обсягів використання відновлюваних і альтернативних джерел енергії, розвиток енергетичної інфраструктури та забезпечення енергетичної безпеки [33].

На сьогоднішній день США інтенсивно розвивають альтернативні джерела енергії, оскільки їх впровадження дає можливість зекономити викопні енергоресурси [34]. Найбільшим виробником відновлюваної енергії в США є альтернативні гідроелектростанції. За обсягами вироблення гідроелектроенергії країна займає четверте місце в світі після Китаю, Канади та Бразилії. Лідерами у вітроенергетиці є штати Техас, Айова та Каліфорнія. В пустелі Мохаве розташовані найбільші в світі сонячні батареї, а в Північній Каліфорнії реалізовано найбільше виробництво геотермальної енергії, внаслідок чого США є світовим лідером у використанні альтернативних джерел енергії [35].

У Сполучених Штатах успішно працюють над впровадженням у виробництво альтернативного палива з біомаси, оскільки рідке паливо є важливою складовою енергобалансу багатьох розвинених країн, які не мають у достатній кількості власних енергоресурсів. Застосування рідких палив із біомаси не лише підвищує енергетичну безпеку країни, але і покращує екологічну ситуацію [36].

Найбільш поширеними на світовому енергоринку є біодизель і біоетанол, які одержують із жирів рослинного та тваринного походження. Вони сприяють зниженню витрат США на іноземну нафту та підвищенню енергетичної безпеки. Наприклад, промислове виробництво біоетанолу тільки в 2005 році забезпечило країні 3,5 млрд доларів податкових

надходжень до місцевих, регіональних і федеральних бюджетів. Необхідно зазначити, що в США велика увага приділяється ефективному використанню енергії. Застосовуються енергоефективні технології, які забезпечуються фінансовими стимулами та податковими пільгами. Зокрема, до 2016 року були продовжені 30% податкові пільги компаніям, які виробляють устаткування для фотоелектричних і термальних електростанцій, а також вводять у дію нові повітряні турбіни невеликої потужності [37].

Міжнародне енергетичне агентство зробило висновок, що уряд США в енергетичній політиці повинен прикладати зусилля до зменшення залежності від викопних видів палива та парникових газів, більш швидкого впровадження проектів технологій чистої енергії, а також проводити більш тісну координацію в енергетичній політиці між Конгресом, адміністрацією й урядом і між виконавчою та законодавчою гілками влади [38].

У країнах ЄС для фінансування енергоефективних заходів застосовують два підходи. При першому підході співвласники багатоквартирних будинків самостійно приймають рішення модернізувати своє житло з метою економії тепла та ресурсів. Для цього використовують різні механізми, зокрема державне фінансування та банківські кредити. Такий підхід застосовується в Чехії, Словаччині, Угорщині, Польщі та Естонії. Другий підхід передбачає проведення енергетичної модернізації за допомогою ЖКГ або муніципальних інститутів. Наприклад, в Болгарії заходи з енергоефективності оплачуються з держбюджету, а громадяни Литви їх оплачують із своїх податків [39; 40].

З огляду на те, що Німеччина є енергозалежною державою, то енергетична модернізація є важливим напрямом стратегії уряду. До 2030 року в країні буде знижено енергоспоживання від викопних джерел енергії до нуля, внаслідок застосування відновлюваних джерел енергії (сонячна та вітрова енергетика, теплові насоси) і енергозберігаючих технологій у будівництві. Житлове господарство Німеччини проведе комплексну санацію будівель (заміна покриття даху, ізоляція фасаду, покриття підвалу,

удосконалення вентиляції, заміна опалювальної системи, вікон і дверей). Аналіз енергоефективності зарубіжних країн свідчить про те, що для використання ефективної моделі енергозаощадження можна застосовувати різні методи. Основною метою таких заходів має бути мотивація фінансової незалежності та енергоощадливості природних ресурсів. Можна запропонувати такі підходи щодо енергозбереження та реформування енергетичної галузі країни [41]:

- використання відновлюваних і альтернативних джерел енергії (переробка сміття, газифікація та спалювання біомаси);
- удосконалення енергетичних законодавчих актів;
- проведення заходів із охорони довкілля і енергоощадливості у виробничому та побутовому секторах (надання пільг, кредитів, субсидій, звільнення від енергетичного податку);
- формування ринку для розвитку енергетики;
- проведення енергоаудиту галузей, які використовують енергію для виробництва продукції, та надання практичних рекомендацій щодо енергозбереження.

Однією із важливих умов для України у питаннях досягнення цілей енергоефективності та енергозбереження є вивчення, адаптація та імплементація відповідного досвіду передових країн світу. У контексті нинішнього інформаційного суспільства на особливу увагу заслуговує інформаційна складова політики енергоефективності та енергозбереження.

З урахуванням світового досвіду Україна має активніше впроваджувати у практику результативні та дієві механізми інформаційного забезпечення політики енергоефективності та енергозбереження. Дані механізми тривалий час ефективно застосовується у США. У цій країні діють науково розроблені комплексні федеральні програми з пропаганди та популяризації енергозбереження та заходів підвищення енергоефективності. Інформація щодо чинних нормативно-правових актів, державних цільових програм

енергозбереження та підвищення енергоефективності у вільному доступі розміщена на офіційних веб-сайтах та сторінках у соціальних мережах органів державної влади й фондів енергоефективності та енергозбереження. У країні здійснюється комплекс просвітницьких заходів за участю широких верств населення, ЗМІ, друкованих видань, інститутів громадянського суспільства тощо.

Значну увагу надають теоретичній розробці та практичному використанню механізмів інформаційного забезпечення політики енергоефективності та енергозбереження у Європейському Союзі. Ці механізми за своїм змістом є стратегічними, оскільки вони покликані вплинути на формування нового типу світогляду населення щодо енерговикористання, а саме: енергоефективності та енергозбереження.

У Європейському Союзі ефективно використовують такі механізми інформаційного забезпечення політики енергоефективності та енергозбереження: маркування продукції; енергоаудит; функціонують численні інформаційні центри, які проводять масштабні кампанії із популяризації питань енергозбереження у суспільстві [45].

Із ціллю поширення інформації про переваги енергозбереження, у сучасній Україні необхідно активніше застосовувати інформаційно-аналітичне забезпечення заходів з реалізації державної політики у сфері енергозбереження через діяльність імідж-центрів, зв'язок із ЗМІ, енерготайтмент, спеціалізовані виставки та ярмарки, енергоспонсорінг, радіо, телебачення, інтернет тощо. З метою подолання бар'єрів інформаційного характеру під час ухвалення рішень щодо реалізації енергозберігаючих проектів в Україні необхідно використовувати механізми інформаційного забезпечення політики енергоефективності та енергозбереження, зокрема: проведення загальних інформаційних кампаній з енергоефективності; створення та функціонування інформаційних центрів; проведення навчальних та тренувальних програм, виставок та конференцій; розвиток національного законодавства із маркування продукції; проведення

обов'язкових енергетичних аудитів з метою моніторингу енергоспоживання у найбільших промислових споживачів енергоресурсів.

З огляду на те, що механізми інформаційного забезпечення політики енергоефективності та енергозбереження у сучасній Україні реалізуються не у повній мірі, відповідно до свого потенціалу, вони зберігають свою актуальність.

2.2. Розроблення заходів удосконалення процесу реалізації державних програм енергозбереження в Україні

Відповідно до Енергетичної стратегії соціально-економічна проблема підвищення показників енергоефективності не може вирішуватися без урахування специфічних особливостей соціально-економічного розвитку регіонів, у яких створено певну інфраструктуру енергозбереження. Водночас, попри наявність низки досягнень у сфері підвищення показників енергозбереження саме на регіональному рівні, практично не використовується системний підхід до розробки енергозберігаючої політики та стратегії управління енергоефективністю економіки. Впровадження і використання ресурсозберігаючих та енергозберігаючих технологій повинно бути пов'язане зі стратегіями соціально-економічного розвитку України і враховуватися при розробці стратегічних планів розвитку регіональних промислових комплексів, окремих промислових підприємств і виробництв. Однак на практиці більшість розроблених стратегічних програм розвитку регіонів містять обмежені розділи із забезпечення розвитку енергозбереження. Це зумовлено відсутністю методології системного підходу до вирішення проблеми організації інвестиційної діяльності у сфері підвищення енергоефективності і, відповідно, конкурентоспроможності економіки України [42].

Передумови для цілеспрямованого освоєння потенціалу організаційного та технологічного енергозбереження та підвищення енергоефективності у регіонах країни обумовлені зростанням цін на енергоресурси, некомпенсованим старінням і вибуттям генеруючих потужностей, погіршенням стану сировинної бази паливно-енергетичного комплексу, фізичним і моральним зносом теплових та електричних мереж, техніки, обладнання, будівель, глобальною екологічною напруженістю, що супроводжує розвиток світової енергетики. До істотних чинників активізації енергозбереження і підвищення енергоефективності слід віднести і ту обставину, що Україна, інтегруючись у світову економіку, зобов'язана дотримуватися міжнародних економічних принципів, одним з яких є зростання енергоефективності [43].

Ефективність виконання програм енергозбереження значною мірою залежить від досконалості організації процесу формування і реалізації заходів енергозбереження. Сучасна українська практика свідчить про його недосконалість, у першу чергу, через складність системи взаємодії виконавчих органів міської ради та відповідальних виконавців підприємств ЖКГ, що проявляється у наявності значної кількості інформаційних зв'язків між ними; по-друге, невизначеність функцій структурних підрозділів підприємства, задіяних в цьому процесі; по-третє, зведення заходів енергозбереження лише до заміни, модернізації чи ремонту застарілого обладнання, що не відповідає провідному досвіду європейських країн [44].

У зв'язку із цим актуальними пріоритетами залишаються такі:

- забезпечення ефективного і надійного паливо-, енергопостачання виробничих споживачів і соціальної сфери регіону за рахунок максимального розвитку власних джерел енергії та використання паливно-енергетичних ресурсів інших регіонів країни;

- розвиток паливно-енергетичних об'єктів та спеціалізованої інфраструктури на території регіону, що мають економічні перспективи для

ефективної участі регіону у виробничих, транзитних поставках палива та енергії у суміжні території і на зовнішній ринок енергоносіїв;

– підвищення ефективності роботи загальноенергетичної системи регіону за рахунок формування раціональних енергоекономічних зон регіонального масштабу;

– комплексний розвиток вузлів і ареалів проживання паливно-енергетичних об'єктів;

– оптимізація вкладу підприємств паливно-енергетичного комплексу у соціально-економічний розвиток регіону, включаючи надходження від них у регіональний і місцеві бюджети, збереження і підвищення зайнятості населення;

– захист від локального забруднення навколишнього середовища у зв'язку з розвитком на території об'єктів і проектів паливно-енергетичного комплексу.

Сьогодні актуальність теми енергоефективності продовжує об'єднувати велику кількість громад, що показує все більш злагоджені кроки місцевого та державного рівнів, для того, щоб ті цілі, які ставимо у питаннях енергоефективності були досягнуті якнайшвидше. Громади розуміють, що впровадження енергоменеджменту це в майбутньому зекономлені гроші, які можуть бути використані на інші заходи, потреби місцевого розвитку, а їх дуже багато.

За результатами дослідження на основі висновків експертів у сфері енергозбереження [4; 6; 10; 12] можна визначити такі проблеми сформулювати рекомендації щодо їх вирішення.

Відсутність програми (плану) зменшення кількості вразливих споживачів на енергетичних ринках. Проаналізувавши діючу систему захисту вразливих категорій населення було встановлено що немає плану зменшення вразливих споживачів. Отже, необхідно розробити програму (план) зменшення кількості вразливих споживачів на енергетичних ринках,

зокрема шляхом зменшення кількості субсидіантів, збільшеному фінансуванню енергоефективних заходів.

Зазначені рекомендації можливо реалізувати через механізм взаємодії громадськості з органами влади, в тому числі і з тими, до повноважень яких віднесено, зокрема, захист вразливих категорій населення. Це, зокрема, і з Національною комісією, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг, Міністерством соціальної політики, Міністерством розвитку громад та територій України, Міністерством енергетики України, Міністерством фінансів України. Разом із задіяними учасниками цього процесу, необхідним буде створення та затвердження складу робочої групи, яка займатиметься розробкою та впровадженням такої програми; визначення та ухвалення плану дій (переліку завдань), які має зробити робоча група для втілення в життя програми зменшення кількості вразливих верств населення, із встановленими строками його виконання, тощо. При цьому, необхідною передумовою для прийняття програми зменшення кількості вразливих споживачів на енергетичних ринках має бути саме розробка та прийняття порядку захисту вразливих споживачів енергоресурсів, як це передбачено Законами України «Про ринок електричної енергії» та «Про ринок природного газу», який, серед іншого, має визначати категорії вразливих споживачів та порядок їх обліку [46].

Прийняття зазначеного порядку сприятиме більш чіткому розумінню яким чином та у який спосіб необхідно зменшувати кількість вразливих верств населення.

Недостатня обізнаність споживачів щодо їхніх прав, обов'язків і можливостей мінімізації витрат на закупівлю енергоресурсів, а також можливостей зміни їх поведінки на енергетичному ринку. Стимулювання побутових споживачів до енергоефективного використання ними ресурсів відбувається шляхом відшкодування їм частини суми кредитів впровадження енергоефективних заходів. Також для підвищення рівня енергоефективності споживачів діють різноманітні програми, долучившись до яких споживачі

матимуть змогу не тільки заощадити власні кошти, а також заощадити енергоресурси.

Однак, враховуючи що на сьогодні тільки незначна частина споживачів України обізнана та залучена до таких програм, для досягнення максимального ефекту за кожним напрямком системи енергоефективності (будівлі, промисловість та транспортування/розподіл енергії) потребують подальшого вдосконалення програми підвищення енергоефективності багатоквартирних та індивідуальних житлових будинків. А низька поінформованість споживачів про існуючі пропозиції, програми підтримки, заходи енергозбереження в побуті спричиняє виникнення проблеми забезпечення доступності енергії для населення, поглиблення енергетичної бідності.

Таким чином необхідно підвищити обізнаність споживачів щодо їхніх прав, обов'язків і можливостей мінімізації витрат на закупівлю енергоресурсів та комунальних послуг, зміни їх поведінки на енергетичному ринку. Як показав досвід взаємодії органів влади зі споживачами, така необхідність обумовлена тим, що вони взагалі не розуміють, які зміни на енергетичних ринках відбуваються, яким чином формуються ціни та тарифи, яким чином можна мінімізувати витрати на закупівлю енергоносіїв і комунальних послуг, які права і обов'язки мають споживачі для захисту своїх інтересів перед постачальниками енергоресурсів і супутніх послуг [40; 46].

Для втілення цих рекомендацій доцільно було б запустити інформаційну кампанію по телебаченню, адже телебачення є по суті четвертою гілкою влади та за допомогою нього політики впливають на свідомість громадян. А тому, враховуючи що телебачення покриває всю територію України, інформувати таким чином споживачів про можливості мінімізації витрат на закупівлю енергоресурсів. Також можна через органи місцевого самоврядування, ОСББ, громадські організації проводити інформаційні зустрічі зі споживачами житлово-комунальних послуг.

Недоцільний розмір виділення з бюджету коштів на виплати пільг і житлових субсидій громадянам на оплату житлово-комунальних послуг та на впровадження споживачами енергозберігаючих заходів.

На виплату пільг і житлових субсидій громадянам на оплату житлово-комунальних послуг, придбання твердого та рідкого пічного побутового палива і скрапленого газу у грошовій формі з державного бюджету на 2019-2021 роки було виділено близько 131,7 млрд грн. А на впровадження споживачами у власних домівках енергозберігаючих заходів державою було виділено близько 4,2 млрд грн. Загалом не вжиття заходів зі зменшення кількості вразливих споживачів на енергетичних ринках коштувало державі близько 135,9 млрд грн [14].

Однак, державою поки перевага надається виплатам субсидій, ніж на інвестування в енергозбереження та підвищення рівня енергоефективності. Для подолання енергетичної й загалом монетарної бідності в Україні уряд повинен насамперед докорінно змінити пропорції фінансування субсидій і програм з енергозбереження [46].

Ситуація, за якої видатки на програми підвищення енергетичної ефективності становлять незначну частину від обсягу фінансування субсидій навряд чи сприятиме виходу вразливих споживачів з категорії вразливих, та більше не сприятиме подоланню так званої «енергетичної бідності».

Тобто, враховуючи порівняно мізерні обсяги, що виділяються державою на підтримку енергоефективності, стає зрозумілою відсутність пріоритетності вказаного питання на порядку денному уряду та низького рівня усвідомлення населенням необхідності та важливості самого процесу підвищення енергоефективності. А тому склалася ситуація, за якої отримувачі субсидій не зацікавлені у ощадливому споживанні, а держава не фокусується на проблемах та підтримці ощадливого споживання та енергоефективності і продовжує здійснювати постійне «вливання» коштів з держбюджету у вигляді субсидій, відтворюючи енергетичну бідність [23; 40].

Найбільш ефективний спосіб зниження витрат на електроенергію для споживача – це зниження рівня її споживання. У статті 3 Директиви з електроенергетики та газу йдеться про те, що соціальна та енергетична політика, зокрема заходи з енергоефективності, можуть взаємодіяти для захисту вразливих категорій споживачів. Заходи енергоефективності мають бути складником політики добробуту [40; 46].

Тому необхідно змінити пропорції фінансування субсидій і програм з енергозбереження та протягом 5 років перейти на модель фінансування субсидій і програм з енергозбереження, яка б передбачала щорічне зменшення виділення коштів з держбюджету на виплату субсидій та збільшення виділення коштів з держбюджету на програми з енергозбереження [46]. Це також допоможе зменшити кількість вразливих категорій населення та наблизити національне законодавство з енергоефективності до європейського. Доцільно було б також залучати постачальників, операторів енергоресурсів до співфінансування заходів енергоефективності будівель у домогосподарствах, які потерпають від енергетичної бідності.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

Проведене дослідження дозволило дійти низки висновків.

Україна споживає більше 60–70% імпортних енергоресурсів та є однією з енергозалежних країн Європи. Причиною цього є не тільки відсутність енергоресурсів, а й їх неефективне використання. Загальнодержавна ситуація у сфері енергоефективності та енергозбереження залежить від відповідної ситуації у регіонах країни. Ефективність використання енергетичних ресурсів у кожному регіоні України у зв'язку з різноманітністю їх природно-кліматичних і енергетичних умов, історично сформованою неоднорідністю соціально-економічного простору, яка посилилася у період становлення ринкових відносин, істотно розрізняється. Як наслідок цього, у регіонах формуються власні енергоекономічні проблеми. Гарантією стабільного їх вирішення у сучасних умовах стає проведення активної регіональної політики у сфері енергоефективності та енергозбереження, що враховує територіальні умови і українську специфіку формування та освоєння потенціалу енергоефективності та енергозбереження.

З урахуванням процесів євроінтеграції, останніми роками здійснено низку реформаторських кроків у сфері енергоефективності та енергозбереження у різних галузях вітчизняної економіки, зокрема і у найбільш енергоємній галузі житлово-комунального господарства. З метою створення умов для наближення енергоємності валового внутрішнього продукту України до рівня розвинутих країн та стандартів Європейського Союзу, підвищення ефективності використання паливно-енергетичних ресурсів і посилення конкурентоспроможності національної економіки було розроблено Державну цільову економічну програму енергоефективності і розвитку сфери виробництва енергоносіїв із відновлюваних джерел енергії та альтернативних видів палива на 2010-2021 роки. Умовами Державної програми передбачено відшкодування частини суми кредиту, залученого громадянами (індивідуальні домогосподарства) та ОСББ/ЖБК на придбання

енергоефективного обладнання та матеріалів. Протягом останніх 5 років Державна програма користується стабільно високим попитом у громадян. Так, за 2014-2020 рр. понад 853 тис. українських родин інвестували в енергоефективність власного житла близько 8,7 млрд. грн. Учасники Державної програми отримали понад 3,3 млрд. грн безповоротної допомоги від держави. За час дії Програми ОСББ щорічно економили в середньому 20,8% теплової енергії, домогосподарства – 29,5% природного газу.

У країнах ЄС, Канади та США наприкінці ХХ століття було проведено активну державну політику щодо енергозбереження. Це дозволило їм зекономити більше 40% паливно-енергетичних ресурсів. У розвинених країнах світу основним елементом ефективного механізму управління енергозбереженням є адміністративне управління, яке охоплює: маркування, сертифікацію, стандартизацію, нормування, заборону на застосування певної техніки та технологій. З метою досягнення мети енергозбереження в провідних країнах світу успішно застосовують низку економічних інструментів: диференціювання податкового навантаження; бюджетне та позабюджетне фінансування заходів із енергозбереження; пільгове кредитування; державні закупівлі; диференціювання тарифів і цін на енергоресурси та енергоефективну продукцію; фінансові інструменти та передача прав власності.

Ефективність виконання програм енергозбереження значною мірою залежить від досконалості організації процесу формування і реалізації заходів енергозбереження. Сучасна українська практика свідчить про його недосконалість, у першу чергу, через складність системи взаємодії виконавчих органів міської ради та відповідальних виконавців підприємств ЖКГ, що проявляється у наявності значної кількості інформаційних зв'язків між ними; по-друге, невизначеність функцій структурних підрозділів підприємства, задіяних в цьому процесі; по-третє, зведення заходів енергозбереження лише до заміни, модернізації чи ремонту застарілого обладнання, що не відповідає провідному досвіду європейських країн.

З урахуванням світового досвіду Україна має активніше впроваджувати у практику результативні та дієві механізми інформаційного забезпечення політики енергоефективності та енергозбереження. З метою поширення інформації про переваги енергозбереження, у сучасній Україні необхідно активніше застосовувати інформаційно-аналітичне забезпечення заходів з реалізації державної політики у сфері енергозбереження через діяльність імідж-центрів, зв'язок із ЗМІ, енерготайтмент, спеціалізовані виставки та ярмарки, енергоспонсорінг, радіо, телебачення, інтернет тощо. З метою подолання бар'єрів інформаційного характеру під час ухвалення рішень щодо реалізації енергозберігаючих проєктів в Україні необхідно використовувати механізми інформаційного забезпечення політики енергоефективності та енергозбереження, зокрема: проведення загальних інформаційних кампаній з енергоефективності; створення та функціонування інформаційних центрів; проведення навчальних та тренувальних програм, виставок та конференцій; розвиток національного законодавства із маркування продукції; проведення обов'язкових енергетичних аудитів з метою моніторингу енергоспоживання у найбільших промислових споживачів енергоресурсів. За результатами дослідження можна сформулювати такі рекомендації: проблема обмеженого доступу до інформації щодо об'ємів споживання енергоресурсів має бути вирішена на законодавчому та місцевому рівнях; посаду енергоменеджера необхідно зробити обов'язковою у кожній громаді, закріпити це на державному рівні; громади мають прийняти міські програми енергоефективності та забезпечити їхнє фінансування; для ефективної реалізації міської політики у сфері енергоефективності необхідно сформувати повноцінну структуру енергоменеджменту та забезпечити її функціонування; запровадити практику преміювання енергоменеджерів у містах за результатами їхньої роботи; між представниками громад та розробниками автоматизованих інформаційних систем для енергомоніторингу необхідно забезпечити якісну комунікацію для більш ефективної роботи, а також забезпечити навчання для відповідальних осіб за енергоменеджмент у громадах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про енергетичну ефективність : Закон України від 21 жовтня 2021 року №1818-IX URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1818-20#Text>
2. Енергетична стратегія України на період до 2035 року "Безпека, енергоефективність, конкурентоспроможність". Міністерство енергетики України. URL: <http://mpe.kmu.gov.ua/minugol/control/uk/doccatalog/list?currDir=50358>
3. Беззуб І. Підвищення енергоефективності – запорука забезпечення енергетичної незалежності України. Центр досліджень соціальних комунікацій НБУВ. URL: http://nbuviar.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=745:pidvishchennya-energoefektivnosti&catid=
4. Грицаєнко Г.І., Грицаєнко І.М. Системний аналіз інвестицій в енергоефективність національної економіки. Науковий вісник Таврійського державного агротехнологічного університету: електронне наукове фахове видання; 2021. Вип. 11, т. 1. DOI: 10.31388/2220-8674-2021-1-9
5. Про схвалення Енергетичної стратегії України на період до 2035 року "Безпека, енергоефективність, конкурентоспроможність": розпорядження Кабінету Міністрів України від 18 серпня 2017 р. № 605-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/605-2017-p#Text>
6. Грицаєнко Г.І., Грицаєнко І.М. Інвестиції в енергоефективність національної економіки як складову його сталого розвитку // Підприємництво: інвестиційне забезпечення та економічна безпека : Монографія. / Г.І. Грицаєнко, І.М. Грицаєнко, Г.П. Педченко, Ю.О.Прус, Т.І. Яворська. Мелітополь : Люкс, 2021. 271 с. – С. 12-26. <http://elar.tsatu.edu.ua/bitstream/123456789/15563/1/Monografia.pdf>
7. Купчак В.Р. Стратегічне управління енергозбереженням в соціально-економічних системах регіону: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра. екон. наук: спец. 08.00.05 "Розвиток продуктивних сил та регіональна

- економіка". Одеса: Одеська нац. акад. харчов. технол. 2016. 40 с. URL: <https://card-file.onaft.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/3558/1/KupchakVR.pdf>
8. Бурцева С.І. Реалізація проектів з енергоефективності та енергозбереження в Україні, як один з ключових напрямків розвитку держави: Енергоефективність: наука, технології, застосування: Матеріали V Всеукраїнської науково-практичної конференції. Частина II. Київ, 25 листопада 2020 р. – Київ: НПУ імені М.П. Драгоманова, 2020. – 56 с. С. 3-8. URL: https://fpgoe.npu.edu.ua/wp-content/uploads/2020/12/2020-11-20_Збірник-ч2_V-Всеукр-наук-пр-конф-Енергоефть-наука-технології-застосування.pdf
  9. Трикоз В. О., Галавуря М. М., Постол Ю. О. Енергоефективність та енергозбереження. Сучасні проблеми інноваційного розвитку електричної інженерії: матеріали I Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції (Мелітополь, 08- 26 червня 2020 р.); С. 63-65. URI: <http://elar.tsatu.edu.ua/handle/123456789/11751>
  10. Климчук О. В., Козловський С. В., Лавров Р. В. Стратегічні аспекти економіко-енергетичної політики України в контексті сталого розвитку. Бізнес Інформ. 2021. №1. С. 65–76. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2021-1-65-76>
  11. Климчук О. В. Стратегічні напрями формування національної енергетичної безпеки для економічного зростання України. Вісник Черкаського університету: Серія «Економічні науки». 2018. № 3. С. 28–37. DOI: <https://doi.org/10.31651/2076-5843-2018-3-28-37>
  12. Бізониц Д. В. Результативність реформ у сфері енергоефективності та енергозбереження у межах галузі житлово-комунального господарства сучасної України. Інвестиції: практика та досвід. 2021. № 6. С. 85–93. DOI: 10.32702/2306-6814.2021.6.85
  13. Німеччина та Швейцарія нададуть підтримку малим та середнім містам та міським ОТГ у впровадженні енергоефективних заходів. Посольство

Федеративної Республіки Німеччина. Жовтень 2020. URL: <https://kiew.diplo.de/ua-uk/aktuelles/-/2408606>

14. Дослідження результативності та економічної ефективності державної цільової економічної програми енергоефективності і розвитку сфери виробництва енергоносіїв із відновлюваних джерел енергії та альтернативних видів палива на 2010-2020 роки за результатами обстеження учасників програми у 2015-2020 рр. Державне агентство з енергоефективності та енергозбереження України. URL: https://saee.gov.ua/sites/default/files/blocks/Otsinka_TK_14.06.2021.pdf
15. Теплі кредити 2021: порівняння банків. URL: <https://finsee.com/тепла-оселя-ощадний-дім/>
16. Що можуть «теплі кредити» в 2021. Finance.ua. URL: <https://finance.ua/ua/credits/czto-mogut-teplye-kredity>
17. Реформи для ефективного енергоспоживання. Deutsche Gesellschaft fur Internationale Zusammenarbeit (Giz) GmbH. URL: <https://www.giz.de>
18. Черницька Т. Альтернативна енергетика Сполучених Штатів Америки в умовах глобальних викликів / Т. Черницька, Ю. Новосад // Міжнародна економічна політика. 2018. № 2. С. 75-108. DOI 10.33111/iep.2018.29.04
19. Зеленко В. А. Проблема енергоефективності у моделі сталого розвитку України: досвід ЄС / В. А. Зеленко, Я. І. Ференчак, Н. М. Зеленко // Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. 2019. Вип. 1. С. 18-23. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/sepspu_2019_1_6
20. Пулька Ч., Дзядикевич Ю. Енергозбереження – основний тренд енергетичної політики підприємств: зарубіжний досвід. Галицький економічний вісник. 2021. Том 68. № 1. С. 16-25. DOI: https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2021.01.016
21. Дзядикевич, Ю., Любезна, І., & Градовий, В. (2019). Зарубіжний досвід у сфері енергозбереження. Інноваційна економіка, 0(1-2), 167-175. URL: <http://www.inneco.org/index.php/innecoua/article/view/26>

22. Дзядикевич Ю., Буряк М., Зінюк М. Деякі аспекти управління процесами енергозбереження та енергоефективності виробничої діяльності підприємств. Економічний дискурс. 2017. Вип. 2. С. 89-96. URI: <http://188.190.33.56:7980/jspui/handle/123456789/1855>
23. Скриль В.В. Фінансування енергоефективних проєктів: досвід європейських країн та його імплементація в Україну. Глобальні та національні проблеми економіки. 2016. №9. С. 59-64. URL: <http://global-national.in.ua/archive/9-2016/13.pdf>
24. Завербний А. С. Економічна політика України в сфері енергетики в умовах євроінтеграції : дисертація на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук : 08.00.03 – економіка та управління національним господарством; Міністерство освіти і науки України, Національний університет «Львівська політехніка». Львів, 2019. 539 с. URI: <http://ena.lp.edu.ua:8080/handle/ntb/44915>
25. Energy Efficiency Program Best Practices. URL: https://www.epa.gov/sites/default/files/2015-08/documents/napee_chap6.pdf
26. Дзядикевич, Ю., Сохацька, О., & Любезна, І. (2020). Енергозбереження – основний тренд формування енергетичного пакету ЄС: уроки для України. Інноваційна економіка. 0(7-8), 5-14. DOI: <https://doi.org/10.37332/2309-1533.2019.7-8.1>
27. Брич В., Федірко М., Франчук Л., Микитюк В. Розбудова ринку енергосервісних послуг: світовий досвід та українські реалії. Вісник Тернопільського національного економічного університету. 2017. Вип. 3. С. 7-20. URI: <http://dspace.tneu.edu.ua/handle/316497/25762>
28. Бабина О. М. Інноваційно-інвестиційна діяльність як фактор розвитку ресурсозберігаючих технологій. Економіка, фінанси, менеджмент: актуальні питання науки і практики. 2020. № 1. С. 186–198
29. Досвід США із збереження енергії в будівлях. URL: <http://wt.com.ua/archive/11opit.php>
30. U.S. Environmental Protection Agency. URL: <https://www.epa.gov>

31. United States Department of Energy. <https://www.energy.gov>
32. Скриль В. В. Практика енергосервісу в провідних країнах світу / В. В. Скриль // Університетські наукові записки. 2017. № 1. С. 115-123. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Unzap_2017_1_15
33. Андрущенко О. С. Організаційно-економічне забезпечення природоохоронного стимулювання енергозбереження: дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.06 "Економіка природокористування та охорони навколишнього середовища". Одеса: Інститут проблем ринку та економіко-екологічних досліджень Нац. академії наук України. 2021. 250 с. URL: http://www.impeer.od.ua/images/Dissertations/2021/Dis_Andruschenko.pdf
34. Araújo K. Low Carbon Energy Transitions: Turning Points in National Policy and Innovation. New York : Oxford University Press, 2017. 400 p.
35. Бабина О. М. Сутність інноваційно-інвестиційної діяльності у контексті розвитку альтернативних джерел енергії. Ефективна економіка. 2021. № 11. – URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=9579>. DOI: 10.32702/2307-2105-2021.11.105
36. Досвід розвинутих країн світу щодо досягнення високого рівня енергоефективності. Національна академія наук України. URL: https://www.nas.gov.ua/siaz/Ways_of_development_of_Ukrainian_science/article/14096.3.1.020.pdf
37. Андрущенко О. С. Енергозбереження і екологічна безпека. Актуальні проблеми теорії і практики менеджменту в контексті євроінтеграції: тези допов. міжнар. наук.-практ. конф., м. Рівне, 14 травня 2020 р. Рівне, 2020. С. 191-192.
38. Carey B. Stanford engineers develop state-by-state plan to convert U.S. to 100% clean, renewable energy by 2050 [Електронний ресурс] / Bjorn Carey // The Solutions Project URL: <http://thesolutionsproject.org/resource/816/>

39. Chychulina K., Byba V., Miniailenko I. (2019) Energy efficiency issues in Ukraine and the EU. *Економіка і регіон*. Полтава: ПНТУ, (4(75), с. 75-83. DOI: [https://doi.org/10.26906/EiR.2019.4\(75\).1819](https://doi.org/10.26906/EiR.2019.4(75).1819).
40. Биба В.В., Міняйленко І.В. Особливості фінансування енергозберігаючих заходів: співпраця з ЄС. *Економіка і суспільство*. 2018. №14. С. 69-75. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/14_ukr/8.pdf
41. Дзядикевич Ю.В. Організаційно-економічний механізм енергозбереження: монографія / Ю. В. Дзядикевич, В. Я. Брич, В. В. Джеджула, Р. Б. Гевко, та ін. – Тернопіль: ТНЕУ, 2018.– 154 с.
42. Сохань І. В., Скрипник О. А., Скрипник Д. М. Енергодостатність, енергонезалежність, енергозбереження та енергетичний патріотизм – чотири кити розвитку територіальних громад. *Ефективна економіка*. 2021. № 1. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=8531>. DOI: 10.32702/2307-2105-2021.1.15
43. Телюк К. Ф. Енергозбереження як складова системи вдосконалення суспільного виробництва / К. Ф. Телюк, М. С. Білокриницька, В. І. Кравчук // *Регіональна економіка*. 2017. № 2. С. 46-54. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/regek_2017_2_9
44. Халатов А.А. Енергетика України: сучасний стан і найближчі перспективи. *Вісник Національної академії наук України*. 2016. № 6. С. 53-61. URI: <http://dspace.nbuv.gov.ua/handle/123456789/104833>
45. Захаров В. С. Зарубіжний досвід та механізми фінансування розвитку енергетики. *Економіка та держава*. 2017. № 3. С. 93–96. URL: <http://www.economy.in.ua/?op=1&z=3726&i=18>
46. Рекомендації до вдосконалення системи захисту справ споживачів у сфері енергетики України. ГО «ДІКСІ ГРУП». 2021. 23 с. URL: <https://dixigroup.org/wp-content/uploads/2021/11/dixi-consumers.pdf>

Результативні показники бюджетної програми та аналіз їх виконання у 2020 році

Таблиця А1

Результативні показники бюджетної програми та аналіз їх виконання у 2020 році (показник «Продукт»)

№з/п	Показники	Одиниця виміру	Джерело інформації	Затверджено паспортом бюджетної програми	Фактичні результативні показники, досягнуті за рахунок касових видатків(наданих кредитів)	Відхилення
I	ПРОДУКТУ					
1	Кількість осіб, якими придбано котли з використанням будь-яких видів палива та енергії (крім природного газу та електроенергії) та відповідне додаткове обладнання і матеріали до них	тис. од.	дані зведених реєстрів позичальників	1,4	0,7	-0,7
2	Кількість осіб, якими придбано енергоефективне обладнання та/або матеріали	тис. од.		31	16,5	-14,5
3	Кількість об'єднань співвласників багатоквартирних будинків, житлово-будівельних кооперативів, в яких впроваджено енергоефективні заходи	од.		1854	1199	-655

Джерело: складено автором за [14].

Результативні показники бюджетної програми та аналіз їх виконання у 2020 році (показник «Ефективність»)

	Показники	Джерело інформації	Затверджено паспортом бюджетної програми	Фактичні результативні показники, досягнуті за рахунок касових видатків (наданих кредитів)	Відхилення
II	ЕФЕКТИВНОСТІ				
1	Середній обсяг відшкодування одній особі частини сумикредиту, залученого на придбання особами котлів з використанням будь-яких видів палива та енергії (крім природного газу та електроенергії) та відповідного додаткового обладнання і матеріалів до них, тис. грн	фінансова звітність, дані зведених реєстрів позичальників	5,4	7,8	2,4
2	Обсяг залучених кредитів на 1 грн. державних коштів за механізмом стимулювання осіб до впровадження енергоефективних заходів шляхом відшкодування частини сумикредиту, залученого на придбання котлів з використанням будь-яких видів палива та енергії (крім природного газу та електроенергії) та відповідного додаткового обладнання і матеріалів до них, грн	дані бух. обліку, зведених реєстрів позичальників	3,8	5	1,2
3	Середній обсяг відшкодування одній особі частини сумикредиту, залученого на придбання енергоефективного обладнання та/або матеріалів, тис. грн	фінансова звітність, дані зведених реєстрів позичальників	6,5	12,3	5,8
4	Обсяг залучених кредитів на 1 грн. державних коштів за механізмом стимулювання осіб до впровадження енергоефективних заходів шляхом відшкодування частини сумикредиту, залученого на придбання енергоефективного обладнання та/або матеріалів, грн	дані бух. обліку, зведених реєстрів позичальників	2,9	3,1	0,2
5	Середній обсяг відшкодування частини суми кредиту, залученого одним об'єднанням співвласників багатоквартирних будинків, житлово-будівельним кооперативом на придбання енергоефективного обладнання та/або матеріалів, тис. грн	фінансова звітність, дані зведених реєстрів позичальників	102,5	146,8	44,3
6	Обсяг залучених кредитів на 1 грн. державних коштів за механізмом стимулювання об'єднань співвласників багатоквартирних будинків, житлово-будівельних кооперативів до впровадження енергоефективних заходів шляхом відшкодування частини сумикредиту, залученого на придбання енергоефективного обладнання та/або матеріалів, грн	дані бух. обліку, зведених реєстрів позичальників	1,9	2,2	0,3

Джерело: складено автором за [14].

Результативні показники бюджетної програми та аналіз їх виконання у 2020 році (показник «Якість»)

№з/п	Показники	Одиниця виміру	Джерело інформації	Затверджено паспортом бюджетної програми	Фактичні результативні показники, досягнуті за рахунок касових видатків(наданих кредитів)	Відхилення
III	ЯКОСТІ					
1	Економія природного газу в середньому однією особою за рахунок придбання котлів з використання будь-яких видів палива та енергії (крім природного газу та електроенергії)			31,1	34,3	3,2
2	Економія природного газу в середньому однією особою за рахунок придбання енергоефективного обладнання та/або матеріалів			24,8	22,7	-2,1
3	Економія природного газу в середньому одним об'єднанням співвласників багатоквартирних будинків, житлово-будівельним кооперативом за рахунок впровадження енергоефективних заходів	%	управлінський облік	10	23,3	13,3
4	Рівень задоволення позичальників від участі у Державній цільовій економічній програмі енергоефективності і розвитку сфери виробництва енергоносіїв з відновлюваних джерел енергії та альтернативних видів палива на 2010-2021 роки			100	98,5	-1,5

Джерело: складено автором за [14].

РЕФЕРАТ
ВИПУСКНОЇ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

на тему:

**РЕАЛІЗАЦІЯ ДЕРЖАВНИХ ПРОГРАМ
ЕНЕРГОЗБЕРЕЖЕННЯ В УКРАЇНІ**

Студента 3 курсу, 11с групи,
спеціальності 281 «Публічне
управління та адміністрування»
спеціалізації «Публічне
управління та адміністрування»

Пріхна
Тараса Івановича

Науковий керівник
канд. екон. наук, доцент

Дьяченко
Ольга Володимирівна

Гарант освітньої програми
канд. екон. наук, доцент

Головня
Юлія Ігорівна

Київ 2022

Випускна кваліфікаційна робота складається зі вступу, двох розділів, висновків та пропозицій, списку використаних джерел з 46 найменувань, 1 додатку. Матеріали роботи містять 4 рисунки та 4 таблиці. Загальний обсяг роботи складає 46 сторінок, основної частини – 37 сторінок.

Метою роботи є розроблення заходів удосконалення процесу реалізації державних програм енергозбереження в Україні.

Для досягнення зазначеної мети було вирішено такі завдання:

- досліджено сучасний стан енергозбереження в Україні;
- оцінено ефективність реалізації державних програм енергозбереження в Україні;
- проаналізовано зарубіжний досвід реалізації програм енергозбереження;
- розроблено заходи удосконалення процесу реалізації державних програм енергозбереження в Україні.

Об'єктом дослідження є процес реалізації державних програм енергозбереження.

Предметом дослідження є теоретичні та практичні аспекти реалізації державних програм енергозбереження в Україні.

У роботі використано такі методи дослідження: статистико-економічний, систематизації та узагальнення (для аналізу сучасного стану реалізації державних програм енергозбереження в Україні); системний та порівняльний аналіз (для оцінювання ефективності реалізації державних програм енергозбереження в Україні); аналізу та синтезу (для аналізу зарубіжного досвіду реалізації програм енергозбереження); абстрактно-логічний (для розроблення заходів удосконалення процесу реалізації державних програм енергозбереження в Україні) та ін.

У першому розділі досліджено сучасний стан енергозбереження в Україні; оцінено ефективність реалізації державних програм енергозбереження в Україні.

У другому розділі проаналізовано зарубіжний досвід реалізації програм енергозбереження; розроблено заходи удосконалення процесу реалізації державних програм енергозбереження в Україні.

АНОТАЦІЯ

Реалізація державних програм енергозбереження в Україні

У випускній кваліфікаційній роботі досліджено сучасний стан енергозбереження в Україні; оцінено ефективність реалізації державних програм енергозбереження в Україні; проаналізовано зарубіжний досвід реалізації програм енергозбереження; розроблено заходи удосконалення процесу реалізації державних програм енергозбереження в Україні.

Ключові слова: енергозбереження, енергоефективність, державна програма, програма «теплих кредитів», Держенергоефективності.

SUMMARY

Implementation of state energy saving programs in Ukraine

In the final qualification work the current state of energy saving in Ukraine is studied; the effectiveness of the implementation of state energy saving programs in Ukraine has been assessed; foreign experience in implementing energy saving programs is analyzed; measures to improve the implementation of state energy saving programs in Ukraine have been developed.

Key words: energy saving, energy efficiency, state program, warm credit program, State Agency for Energy Efficiency.

РЕЦЕНЗІЯ

**на випускню кваліфікаційну роботу
студента 3 курсу ФЕМП КНТЕУ освітнього ступеня бакалавр
спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування»
спеціалізації «Публічне управління та адміністрування»
Пріхна Тараса Івановича
на тему «Реалізація державних програм енергозбереження в Україні»**

Представлена на рецензію випускна кваліфікаційна робота Пріхна Тараса Івановича характеризується актуальністю та своєчасністю, оскільки присвячена питанням реалізації програм енергозбереження в Україні.

Рецензована робота складається зі вступу, двох розділів, висновків та пропозицій. Наповнення параграфів повністю відповідає назвам розділів та затвердженій темі. Зміст та структура випускної кваліфікаційної роботи відповідають вимогам, які висуваються до робіт на здобуття освітнього ступеня «бакалавр», усі розділи виконано з додержанням діючих стандартів.

У першому розділі роботи досліджено сучасний стан енергозбереження в Україні та оцінено ефективність реалізації державних програм енергозбереження в Україні.

У другому розділі випускної кваліфікаційної роботи за результатами аналізу зарубіжного досвіду розроблено заходи удосконалення процесу реалізації державних програм енергозбереження в Україні.

У процесі дослідження здобувач продемонстрував достатній рівень володіння методологією наукових досліджень, вміння використовувати сучасні методи оброблення інформації. Ілюстративне супроводження роботи полегшує сприйняття і свідчить про наполегливість у збиранні та обробленні статистичного матеріалу.

Випускна кваліфікаційна робота є завершеним, самостійним дослідженням актуальної теоретичної та практичної проблематики. Висновки та рекомендації, що сформульовані в роботі, є цілком обґрунтованими.

З огляду на зазначене, представлена на рецензування робота Пріхна Тараса Івановича виконана у повному обсязі, відповідає встановленим вимогам та рекомендується до захисту з позитивною оцінкою.

Рецензент

Літвін В.В.

Завідувачу кафедри публічного
управління та адміністрування
Новіковій Н.Л.

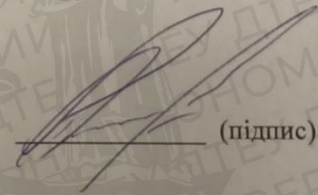
Заява

Я, Пріхно Тарас Іванович, повідомляю, що за результатами проведення самостійної перевірки з використанням програмно-технічних засобів у наданій випускній кваліфікаційній роботі на тему: «РЕАЛІЗАЦІЯ ДЕРЖАВНИХ ПРОГРАМ ЕНЕРГОЗБЕРЕЖЕННЯ В УКРАЇНІ» не міститься елементів академічного плагіату. У випадках використання прямих записок з друкованих та електронних джерел, вказані відповідні посилання.

Робота для перевірки надається у друкованому та електронному варіантах. Електронна версія моєї роботи ідентична з друкованою.

«24» січня 2022 року

(підпис)

Згода

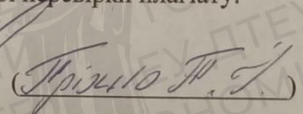
Я, Пріхно Тарас Іванович, цим засвідчую, що є автором випускної кваліфікаційної роботи на тему: "РЕАЛІЗАЦІЯ ДЕРЖАВНИХ ПРОГРАМ ЕНЕРГОЗБЕРЕЖЕННЯ В УКРАЇНІ", несучи повну відповідальність за достовірність, точність та повноту поданої у роботі інформації, жодна частина роботи не була скопійована, за винятком випадків, коли робиться належне підтвердження в присвоєнні. Я підтверджую, що у роботі не міститься державної таємниці або інформації для службового користування.

Цим засвідчую, що жодна частина цієї роботи не була опублікована мною раніше.

Я даю дозвіл на те, що моя робота буде направлена в інституційний депозитарій Київського національного торговельно-економічного університету і збережена в базі даних для майбутньої перевірки плагіату.

« 24 » січня 2022 року

Підпис

Прізвище, ініціали